

Zapomenuté transporty do Lotyšska, Běloruska, Estonska, Polska
Režie: Lukáš PŘIBYL

ČR, 4 x 90 minut, Lukáš Přibyl a Total HelpArt T. H. A., 2009
 DVD bylo vyrobeno s přispěním Nadačního fondu obětem holocaustu

Při vyslovení slova holocaust se většinou z nás automaticky vybaví pojmy jako nacismus, žluté hvězdy, transporty, perzekuce, eventuálně jména jednotlivých neblaze proslulých koncentračních lágrů (Osvětim, Terezín, Majdanek, Březinka, Buchenwald, Mauthausen ad.). Masové, doslova průmyslové vyvražďování evropských Židů je i dnes, 65 let po konci druhé světové války, stále velmi frekventovaným tématem. Holocaustu jsou věnovány vědecké konference, odborné, popularizační i beletristické knihy, nacistická genocida je námětem mnoha hraných i dokumentárních filmů, rozhlasových i divadelních her a dokonce i komiksů. Literatura o holocaustu je v současnosti již v podstatě nepřehledná a zájemci o historii nacistické vyhlazovací politiky dnes mají k dispozici nepřeberné množství archivních materiálů, obrazových a filmových dokumentů i svědectví těch, jimž se povedlo nacistické běsnění přežít.

Mohlo by se proto zdát, že k problematice židovského holocaustu již nelze nic nového dodat, neboť vše již bylo řečeno. Že tomu tak není a že jedna z nejtemnějších stránek moderních evropských dějin není dosud prosta bílých míst, nám ukázal monumentální projekt historika, politologa a filmaře Lukáše Přibyla. Natočil rozsáhlý osmihodinový, čtyřdílný dokument o transportech, jež byly v letech 1941–1943 vypravovány z tehdejšího Protektorátu Čechy a Morava do zemí východní Evropy obsazených nacistickým Německem, konkrétně do Lotyšska, Polska, Estonska a Běloruska. Prvotním impulsem byla dle jeho vlastních slov snaha zjistit, co se stalo s jeho rodinou v době nacistické okupace, a odhalit, kam byl v říjnu 1939 deportován jeho dědeček. Následující roky vyplnil studiem archivních materiálů, hledáním filmových a zvukových záznamů a fotografií a především pátráním po bývalých účastnících „zapomenutých transportů“, které hledal a nacházel rozestě takřka po celém světě.

Výsledkem několikaletého studijního úsilí jsou čtyři celovečerní dokumentární filmy, v nichž režisér líčí životní osudy lidí zařazených do transportů a různé strategie přežití v cizím nepřátelském prostředí. Vše je podáno velice působivou formou. Přibyl nic neovševňuje ani nekomentuje, páteř filmů tvoří „pouze“ výpovědi pamětníků, doprovázené autentickými dobovými, dosud neznámými filmovými materiály. Za celých osm hodin nezazní ani věta komentáře a 70 let staré filmové materiály jsou uváděny bez použití současných nebo dohrávaných záběrů. Vysokou úroveň *Zapomenutých transportů* po zásluze ocenili i členové České filmové akademie, kteří dílu o transportech do Polska udělili cenu Českého lva za rok 2009 v kategorii dokumentární film.

Zapomenuté transporty jsou unikátním historickým i dokumentárním dílem o jedné z nejstrašnějších kapitol naší i evropské historie. Celý cyklus uváděla minulý rok v hlavním čase s úspěchem Česká televize. Je skvělé,

že filmy neskončily v televizním archivu, kde by, pokryté prachem, čekaly na svoji populární reprízu, ale že se je podařilo uvést v tak brzké době na trh. Díky tomu se k nim mohou lépe dostat i ti, kteří neměli možnost je zhlédnout při jejich televizní premiéře. Nezbývá než vyslovit neskromné přání, aby se stejným způsobem povedlo vydat i jiné dokumenty uváděné Českou televizí, například vynikající několikadílný dokument Martina Vadase o procesu s Miladou Horákovou, ale i řadu dalších.

Libor Svoboda

Manuel F. van EYCK
Pěšákem ve Vietnamu

Naše vojsko, Praha 2010, 230 s.

Vietnamská válka je bezesporu velkým traumatem novodobé americké společnosti. Bouřlivé emoce přitom tato válka vzbuzovala od samého počátku nasazení amerických ozbrojených sil v jihovýchodní Asii. Od občanské války nebyla Amerika nikdy tak jasně rozdělena do dvou nesmiřitelných táborů. Již nikdy nezažil Washington a další americká města tak mohutné a tragické protiválečné demonstrace (po rozšíření bojových operací i na Kambodžu v roce 1970 byli při jedné z demonstrací 4. května téhož roku na univerzitě v Kentu v Ohio zastřeleni čtyři studenti, dalších devět bylo zraněno). Memento Vietnamu je přítomno i v současném angažmá americké armády v Iráku a Afghánistánu.

Zatímco na Západě vycházely stovky titulů rozebírajících tento konflikt ze všech stran, v předlistopadovém Československu bylo k dispozici jen několik publikací velebících spravedlivý boj severovietnamského lidu s americkou agresí. Nechme stranou fakt, že agresorem byla právě Hanoj, která se po skončení první vietnamské války (1946–1954) snažila dobýt území jižního Vietnamu, zatímco americké jednotky nikdy nevstoupily na území severního Vietnamu.

Po roce 1989 nepřišla žádná záplava literatury zabývající se vietnamským

konfliktem. Český čtenář má k dispozici velmi kvalitní *Volání polnice* od generála Davida Palmera, *Válku ve Vietnamu (1964–1975)* z pera Daniela Kamase, dále čtyři vzpomínkové tituly: *Červené kříže nad Vietnamem* od Davida Freemana, *Smithův Snadný cíl, Co nosili s sebou* od Tima O'Briena a v neposlední řadě úžasné *Helmsovy Hrdé bastardy*. Nerad bych opomenul specializované *Lovce lebek (Příběhy mužů 1. squadrony 9. kavalérie, Vietnam, 1965–1971)* a jejich pokračování *Lovci zabijáci* Matthewa Brennana. A to je ale fakticky vše. Připouštím, že jsem nejmenoval veškeré seriózní tituly vydané v češtině, které popisují tento konflikt. Především jsem vynechal ty, které jsou zaměřené na jeho technickou stránku, nebo ty, v nichž byl Vietnam okrajovým tématem. Stejně jako před Listopadem má ovšem český čtenář i dnes k dispozici literaturu značně pochybného charakteru, pohybující se na hranici braku (*Dábelská garda*).

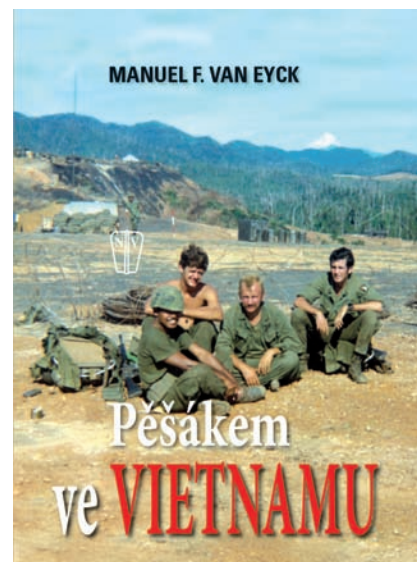
O to větším překvapením jsou na našem malém knižním trhu vzpomínky na vietnamskou válku, které sepsal Čech. Pokud vím, nikde jinde ve světě nebyly publikovány „paměti“ československého občana, který se zúčastnil tohoto konfliktu.

Autor postupuje chronologicky od emigrace po nasazení ve Vietnamu. Pro mladého muže ze střední Evropy bylo poněkud frustrující zjištění, že mladí Američané nevěděli, za co jedou do Vietnamu bojovat, a že jejich znalosti o komunismu byly stejné jako ty jeho o americkém fotbalu – rovnaly se nule. Situace se nezměnila ani po příletu do Vietnamu: *Na naší světlici je několik kluků z Michiganu. Všichni mají k této válce záporný postoj. Nevědí vůbec, proč jsou tady. Ve strážních věžích jsou všude nápisy proti válce a proti Americe. Vůbec to nechápu. Stupidní. Pro všechny jsem Holanďan a docela tomu věřím. Uvedl jsem to i oficiálně na rotě, kvůli eventuelnímu zajetí.*

Čtyřicetiletý Manuel sloužil ve Vietnamu od července 1971 do března 1972. Jeho vzpomínky obsahují mnoho podrobností z každodenního života pěšáka ve Vietnamu. Kromě náročných

operací v džungli znamenala tato válka i těžkou manuální dřinu, když museli vojáci vybudovat nové opevnění. Zatímco v buši nebylo třeba dbát na uniformu, délku vlasů a vůbec trpět vojenskou buzerací, po návratu na základnu museli být opět jako ze škatulky. A nejen to. Dokud neodsloužili alespoň tři měsíce *in country*, museli na základnách provádět nejhorší pracovní úkol – *shit burning*. Což nebylo nic jiného než spalování sudů výkalů pod pražícím vietnamským sluncem. Operace v džungli mohly trvat i týden. Někdy se stalo, že došly zásoby vody. Tehdy by zízivní vojáci bývali přivítali i nepřátelský útok, jen aby se mohli napít ze zásob nepřítele. Málo známou skutečností je, že život mladého amerického vojáka měl v té době cenu 10 000 dolarů, které byly v případě jeho úmrtí vyplaceny příbuzným. Někdy si autor připadal jako divák pozorující vše zpozvdálí, již záhy ale poznal, že se ocitl ve skutečném peklu: *Tentokrát to dostal Ash. Po celou dobu jsme slyšeli, jak neustále hlasitě nařká, což nebylo moc dobré pro naši bezpečnost. Okamžitě jsme zavolali vrtulník, který přiletěl během třiceti minut. [...] Než byl odtransportován, viděl jsem jeho zranění. Měl utrženou levou nohu až ke kolenu, pravou nohu nad koleno a levou ruku až k lokti. Jak to bylo s jeho zrakem, nevím. Neviděl a byl celý v obvazech, úplně prosáklý krví. Byl to děsný pohled. Všichni jsme si uvědomili, že nás něco podobného dříve nebo později čeká. Někteří mladíci nevydrželi napětí a raději se postřelili, aby se dostali mimo operační zónu. Manuel měl štěstí. Přežil všechny operace v džungli i nepřátelské nástrahy. Jak uvádí, stačilo špatně šlápnout a mina, která urvala končetiny kamarádovi, mohla zmrzačit vás.*

Návrat do Spojených států byl rozčarováním. Přeživší vojáky nikdo nevítal. Manuel záhy zjistil, že ho mimořádně léká jakýkoliv hluk. Jako veterán dostal 200 dolarů na měsíc a zapsal se na Wayne State University v Detroitu. Veškerý volný čas věnoval spolupráci s organizací rodin nezvěstných amerických vojáků. Vylepoval plakáty, přičemž pochopil, že na některých

místech není vítaným hostem. Rovněž univerzitní studium pro něj bylo zklamáním – profesori místo výuky kritizovali americkou účast ve Vietnamu, což patřilo k bontonu té doby. Manuelovi se zdálo, že již nic nemá cenu: *Sledoval jsem tragický konec války ve Vietnamu a více a více propadal depresím. Osobně jsem cítil jakousi vinu v tom, že já jsem se vrátil a přes 58 000 kamarádů to štěstí nemělo. [...] Během prvních šesti měsíců po návratu jsem dospěl k rozhodnutí, že se jednoduše zastřelím. Na štěstí deprese překonal a mohl sepsat svoje vzpomínky. Jeho styl je úsporný, „vyztužený“ autentickými armádními hlášenými z té doby, přesto není prostě emocií, naopak. V knize nechybí ani odkazy na kontakty s vojenskými organizacemi, které měly co do docinění s Vietnamem. Čtenář pak jistě uvítá množství unikátních fotografií. Domnívám se, že by nebyl od věci překlad anglických básní a archivních materiálů, častější datace událostí a poněkud srozumitelnější popis konce autorova nasazení ve Vietnamu. Přes tyto drobné výtky knihu považuji za jedinečné svědectví Čechoslováka. Ten na závěr svého úžasného příběhu emotivně uvedl: *Další etapy mého života se rozvinuly přede mnou, ale Vietnam zůstal a zůstává ve mě jako živý sen, v němž neustále slyším rotory vrtulníků.**

Ladislav Kudrna